CAG
Centrum Agrarische Geschiedenis

Jaaroverzicht 2019

www.cagnet.be

Woord vooraf

Het erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven is rijk en divers. Er is roerend, onroerend, immaterieel en levend erfgoed van Poperinge tot Maaseik, in publieke en private collecties, bij professionelen en vrijwilligers, in de erfgoedsector en daarbuiten.

De werking van CAG was in 2019 minstens even verscheiden. Collecties duurzaam registreren, erfgoed waarderen, vakmanschap en tradities borgen en documenteren, onderzoek verrichten, experimenteren, samenwerking en participatie stimuleren, expertise delen en erfgoed presenteren aan een divers publiek: het kwam allemaal aan bod.

2019 was het tweede jaar dat CAG instond voor het beheer van de Collectie Bulskampveld. Ook daarover lees je hier. En uiteraard was 2019 ook het eerste jaar van een nieuwe beleidsperiode. Dat betekende een nieuw, gedragen beleidsplan als richtsnoer voor vijf jaar, een nieuw organigram en vooral veel nieuwe plannen.

In dit eerste jaaroverzicht presenteren we beknopt onze voornaamste activiteiten en realisaties van het voorbije jaar. Een meer gedetailleerd jaarverslag kan je vinden op: www.cagnet.be.

Veel leesplezier!

Joris Relaes, voorzitter
Prof. Yves Segers, coördinator

Foto cover: Opnames 'Boerensymfonie' door Henri Storck, 1942-1944. © Fonds Henri Storck.

Zicht op de koffiebranderij van Delhaize, fotograaf onbekend, ca. 1880 – 1920. Archief Delhaize.

Roerend en immaterieel erfgoed

Registreren

CAG heeft heel wat geregistreerd in 2019. Soms was dat op stukniveau, zoals bij de landbouwcollectie van 't Kapelriegoed, een privé-landbouwmuseum in Moorsele dat de deuren ging sluiten. 1104 objecten kregen een label, beschrijving en foto's. Andere keren was het op collectieniveau. We ontdekten achttien koffiecollecties. Maar we keken in 2019 niet alleen naar objectcollecties: ook archief- en bibliotheekcollecties trokken onze aandacht. We lijstten bijvoorbeeld alle kookboeken op die in België werden uitgegeven tussen de 16de eeuw en 1960.

Waarderingssessie, Hoevemuseum 't Kapelriegoed, Moorsele, 2019. Collectie CAG.

Waarderen

CAG heeft in het kader van het project 'Naar waarde geschat', in 2019 twee deelcollecties van het Jenevermuseum in Hasselt gewaardeerd en de volledige collectie van het Museum van de Belgische Brouwers in Brussel. Ook in Moorsele waardeerden experten, zowel van CAG als van andere erfgoedorganisaties, samen met betrokkenen de collectie. Want dat is waar het bij waarderen om gaat: samen nadenken over de erfgoedwaarde van een object of collectie. Met veel plezier deelden we ook onze expertise in de waarderingstrajecten van anderen, zoals erfgoedcel CO7 en Erfgoedbibliotheken vzw.

Koffiestories

2019 was een druk koffiejaar voor CAG. Collectiebezoeken en registraties wisselden af met onderzoek naar het telen, verwerken, zetten en drinken van koffie. Er werden ook – letterlijk en figuurlijk – plannen uitgetekend voor de tentoonstellingen die eraan komen in 2020-2021.

Witteren in de Grote Watering, Lommel, 2019. Collectie CAG.

Erfgoedzorgtrajecten

Witteren is een oude techniek om grasland te bevloeiien. In Lommel wilde een hele gemeenschap die techniek borgen. CAG stond haar met raad en daad bij – en met resultaat: het witteren werd in 2019 opgenomen op de Inventaris Vlaanderen voor immaterieel erfgoed. Een inventarisplaats is uiteraard niet de hoofdreden om een erfgoedzorgtraject te starten. We begeleidden in 2019 gemeenschappen in alle stadia van erfgoedzorg: van bewust maken dat een traditie immaterieel erfgoed is, bijvoorbeeld de gemeenschappen die Norouz vieren, tot registratie op het platform immaterieelerfgoed.be en het documenteren van ambachten als koffiebranden. We keken ook mee over de schouders van zes erkende meester-leerlingtrajecten voor het doorgeven van vakmanschap rond brouwen, hop telen en desembrood bakken, volwerven met verfplanten, lepelsnijden en trekpaardtechnieken. In december werden we trouwens voor de tweede keer op rij erkend als – hou je vast – 'expertorganisatie voor advies en dienstverlening in de werking van de UNESCO-conventie voor de borging van immaterieel erfgoed'.

1104
labels in de collectie 't Kapelriegoed Moorsele

18
koffiecollecties bezocht

324
kookboeken in België uitgegeven vóór 1960 opgelijst

Filmen Koffiebranden bij Madmum, Leuven, 2019. Collectie CAG.

Publiekswerking en participatie

Participatief documenteren

Participatief documenteren is samen met erfgoedgemeenschappen immaterieel erfgoed in beeld brengen. En dat mag je letterlijk nemen: niets zo duidelijk om een traditie, feest of ambacht vast te leggen als bewegend beeld. CAG volgde een opleiding om zelf zo'n films te kunnen maken. De opgedane kennis komt ook van pas om documentaire-makers nog beter te kunnen adviseren dan vroeger bij het filmen. De oogst: drie films van trekpaardentechnieken, twee over lattenklieven en twee over koffiebranden.

Vormingssessie 'Koffieneuzen' bij Schuilenburg, Dendermonde, 2019. Collectie CAG.

Koffieneuzen

CAG gaf het woord 'koffieneus' in 2019 een nieuwe betekenis. Het is niet langer alleen iemand die de blend van koffie samenstelt, het is ook een vrijwilliger die ons bijstaat bij 'Koffiestories'. Samen – ze zijn met negentien – bakenden we thema's en regio's af om zo de zoektocht naar koffie-erfgoed met vereende krachten te kunnen voeren. We zorgden op geregelde tijdstippen voor uitwisseling van kennis en een inkijk in de koffiewereld met vormingsmomenten en bedrijfsbezoeken.

Onderweg

CAG was in 2019 op heel wat plekken om agrarisch erfgoed te delen. Op Erfgoeddag in april kregen bezoekers van de Leuvense Universiteitshallen met de expo 'Koffie, een kunst' inzicht in het ambacht van koffiebranden, zetten en drinken. 's Zomers reisde de tractorkar van Torhout, over Leuven naar Panningen in Nederland en Oudenaarde. CAG presenteerde in het najaar landbouwfilms uit het project 'Cinema Rural' op het

Participatief documenteren trekpaardentechnieken, Schiplaken, 2018. Collectie CAG.

jaarlijkse Euragri-congres in Gent, bij ILVO ter gelegenheid van Open Bedrijvendag en op het Rural History-congres in Parijs. We gaven lezingen over landbouwgeschiedenis, wederopbouw, historische hoeves, taart en landbouwfilms van Aalst tot Zonnebeke.

Op je scherm

CAG verscheen in 2019 op je scherm met geregelde nieuwsbrieven, met daarin zes nieuwe themaverhalen, met een geüpdatete bibliografie en collectie-overzicht, met Facebook en Instagramposts en film via Vimeo. Achter de schermen werd dan weer hard gewerkt aan een nieuwe CAG-huisstijl en website. Dat was geen eenvoudige klus want de website huisvest óók een beeldbank en een kennisbank, en we wilden er een filmdatabank aan toevoegen. De puzzel raakte gelegd, met het intussen gekende resultaat.

Verbinden

CAG heeft in 2019 heel wat mensen in contact gebracht met erfgoed en met elkaar. Maar we brachten ook professionele erfgoedspelers samen: in de (vernieuwde!) adviesraad bijvoorbeeld en het jaarlijkse Domein 4-overleg. We dachten na over wat en hoe met het collectieoverleg voor professionele collectiebeheerders. Het begin van de nieuwe beleidsperiode bood uiteraard ook een uitgelezen kans om met verschillende partners af te stemmen. Geen erfgoedorganisatie in het veld van landbouw, voeding en landelijk leven waarmee we niet aan tafel hebben gezeten in de loop van 2019. Maar ontmoeting en uitwisseling stimuleren tussen professionele en niet-professionele erfgoedspelers vinden we minstens even belangrijk. Daarom vergaderden onder meer de Trekpaardenraad en de Frietkotraad, organiseerden we met WIE en Erfgoedcel Brussel een bijeenkomst voor traditiedragers van etnisch-culturele minderheden in Brussel en kreeg 'Koffiestories' een stuurgroep waarin ook niet-erfgoedspelers zetelen, zoals de Plantentuin Meise en de professionele koffiesector.

7
documentaire films

19
koffieneuzen

77.647
unieke bezoekers op de website

Lattenklieversatelier van de familie De Cuyper, Sint-Joris-ten-Distel, fotograaf onbekend, ca. 1900.
© Collectie Gemeente Beernem.

Collectie Bulskampveld

In het depot

De collectie van het voormalige landbouw-, ambachten- en karrenmuseum van de provincie West-Vlaanderen, die sinds 2018 ondergebracht is in een depot in Zwevezele, was ook in 2019 in goede handen bij CAG. Ieder bezoek aan het depot, 20 keer in 2019, hield een algemene toestandscontrole in. We stelden een calamiteitenplan op voor de collectie, voerden regelmatig standplaatscontroles uit en monitorden de toestand van en in het depot, met dataloggers voor temperatuur en vochtigheid. De collectiebeheerder leerde anoxiebehandelingen uit te voeren en bracht die vaardigheid meteen in praktijk bij dertig collectiestukken. Houtborende insecten werden kordaat aangepakt.

Bezoek medewerkers Karrenmuseum aan de Collectie Bulskampveld, Zwevezele, 2019. Collectie CAG.

Anoxiebehandeling door collectiebeheerder Collectie Bulskampveld, Zwevezele, 2019. Collectie CAG.

Onderzoek

CAG bewaart de collectie niet alleen, het doet er ook onderzoek naar. In 2019 raakte de ontstaansgeschiedenis van de collectie wat meer uitgeklaard en kregen heel wat objecten aanvullende informatie op hun digitale fiche. Een aantal collectiestukken boden inspiratie voor verder thematisch onderzoek, bijvoorbeeld naar lattenklieven. Gekliefde latten waren de gyproc van de vroege 20ste eeuw. De unieke mobiele herdershut of kavane uit de collectie was de aanleiding voor onderzoek naar schaap-

Opleiding lattenklieven, PC Sint Amandus, Beernem, 2019. Collectie CAG.

herders in de Zwinstreek. De vele karren en werktuigen van de wagenmaker lieten toe om dat ambacht te bestuderen en plannen te smeden met het Karrenmuseum, het MOT en Bokrijk voor een groter project.

Voor publiek

Je kon in 2019 meermaals een glimp opvangen van de collectie. Heel wat lokale partners zetten zich samen met CAG in om op Erfgoeddag in Beernem het 'Lattekot 2.0' te kunnen openen. Een expo, met ook een aantal collectiestukken, leerde de bezoekers over het ambacht, maar het viel ook live te bekijken in demonstraties. De expo verhuisde in de zomer definitief naar de oude stek van de collectie, de kasteeltuin van het provinciedomein Bulskampveld. Ook virtueel kan je het ambacht trouwens leren kennen op collectiebulskampveld.be. Voor het project 'Groenten in de vitrine' tijdens Week van de Smaak maakten we een educatieve film over de geschiedenis van de groenteteelt in de regio van Roeselare. Objecten uit de collectie kregen een tijdelijk onderkomen in winkelvitrines. Bruiklenen gingen verder ook naar het fruitbelevingscentrum in de gerestaureerde stroopfabriek in Borgloon, Erfgoedcel Kusterfgoed, onze expo 'Koffie, een kunst' in Leuven, Abdijmuseum Ten Duinen en Archeocentrum Velzeke.

20
algemene toestandcontroles met dataloggers voor temperatuur en vochtigheid

51
objecten in bruikleen gegeven

Aannemer Henri Verbeure en zijn werkvolk in Lo, fotograaf onbekend, ca. 1919-1924.
Privécollectie Jozef Camerlynck.

Projecten

Cinema Rural

In 2019 kwam 'Cinema Rural' op kruissnelheid. De collecties van het Ministerie van Landbouw, die worden bewaard in Cinematek, van Boerenbond – bij KADOC – en van ATRO (Agrarische Televisie en Radio Omroep) leverden tesamen 377 nieuwe filmbeschrijvingen op. Om alle waardevolle informatie ook toegankelijk te maken, dachten we in 2019 samen met Libis en PACKED (intussen meemoo) na over complexe technische aspecten om de uitwisselbaarheid van de beschrijvingen en metadata zo groot mogelijk te maken. Voor de kenners: de keuze viel op EBUcore als universeel uitwisselingsformaat. 'Cinema Rural' is het Vlaamse luik van een internationaal project van de European Rural History Film Association. In maart ontving CAG alle internationale partners in Leuven, in september zetelden we in het panel van de ERHFA op de Rural History Conference in Parijs.

Filmstill uit 'Familieteelt bij uitstek', © Gaston Vernaillen, 1949. Collectie Cinematek.

Fier op de hoeve van hier

Midden 2019 werd 'Fier op de hoeve van hier' afgerond, het project naar historische hoeves in Zuid-Hageland, in samenwerking met het gelijknamige Regionaal Landschap en de IOED. Het leverde een lijvig rapport op met Hagelandse hoevegeschiedenis en negen uitgewerkte case studies, een toegankelijke brochure en een digitale handleiding voor hoeve-eigenaars en andere geïnteresseerden die zelf aan de slag willen.

Akkerbouw in Vlaanderen, 2006. © Frank Nevens.

Feniks 2020

Om van 2020 het jaar van de feniks te kunnen maken – een jaar in het teken van de wederopbouw in de Westhoek – ging CAG al in 2019 aan de slag. Feniks 2020 is een toeristisch project van Westtoer. Samen met het In Flanders Fields Museum werkten we in 2019 aan een overzichtstentoonstelling voor het IFFM. We vulden de expertise uit het ICAG-onderzoeksproject naar WOI en wederopbouw aan met tochten langs archieven, musea en verzamelaars. Liefst 220 objecten illustreren het verhaal van de wederopbouw van stad en platteland na de verwoestende oorlog.

Opbouw expo 'Feniks, de wederopbouw na de eerste wereldoorlog', Ieper, 2019. Collectie CAG.

Daarnaast werkten we ook drie kleinere, thematische expo's uit die in Poperinge, Koekelare en Kemmel te bezoeken zullen zijn, onder andere over het herlevende toerisme en over de gezondheidszorg na WOI.

VLM

In 2018 bestond de Vlaamse Landmaatschappij 30 jaar. Die verjaardag wilde de overheidsinstelling vieren met een jubileumboek. CAG begon in 2019, gesteund door een team van experten, aan de studie van de geschiedenis van de VLM sinds 2001. De eerdere geschiedenis werd vroeger al bestudeerd. Op basis van literatuurstudie en interviews moet het boek een licht werpen op de rol van de VLM in het Vlaamse beleid rond open ruimte.

220
objecten in overzichtsexpo 'Feniks: de wederopbouw na de Eerste Wereldoorlog'

377
filmbeschrijvingen in databank van Cinema Rural

Boules de l'Yser van Louis Bouwens, ongedateerde foto, ca. jaren 1960.
Collectie Stadsarchief – De Benne Blankenberge.

Cijfers

17
publieksactiviteiten

19
nieuwe publicaties en rapporten

79
bezochte gemeenten

187
nieuwe boeken in de bib

34
collectiebezoeken

600
beeldaanvragen of andere informatie-aanvragen via contactadres

101
collecties in collectie-overzicht

77.647
unieke bezoekers op de website

1 coördinator, **8** stafmedvewerkers, **5** projectmedewerkers, **1** stagiair

1299/343
volgers op facebook/instagram

377
filmbeschrijvingen in databank Cinema Rural

70
kilometers op de Warmathon

34
bijgewoonde studiedagen

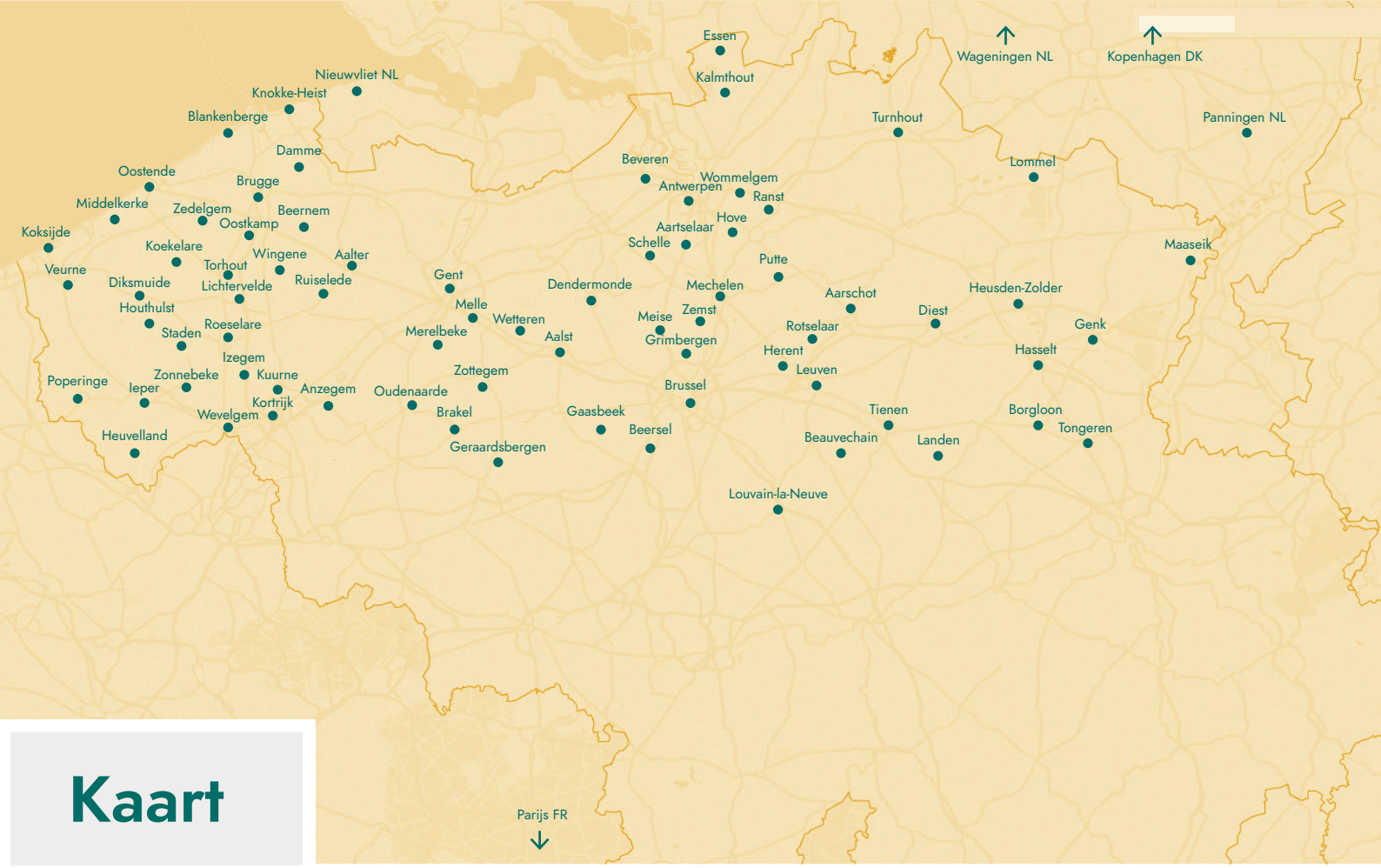
960
liters koffie gedronken

11
teamvergaderingen

67
verwijzingen in de pers

27
lezingen gegeven

12.411
records in de beeldbank

Kaart

Vader en kind op tractor in het Hageland, fotograaf onbekend, ca. 1950-1975. Privécollectie.

CAG was in 2019 actief van Aalst tot Zottegem en van Kopenhagen tot Parijs.

Aalst, Aalter (Maria-Aalter), Aarschot, Aartselaar, Antwerpen (Antwerpen, Berchem), Anzegem (Anzegem, Vichte), Beauvechain, Beersel (Dworp), Beernem (Beernem, Oedelem, Sint-Joris), Beveren (Verrebroek), Blankenberge, Borgloon, Brakel, Brugge (Brugge, Sint-Michiels-Brugge, Sint-Andries-Brugge), Brussel, Damme (Vivenkapelle), Dendermonde, Diest, Diksmuide, Essen, Gaasbeek, Genk (Genk, Bokrijk), Gent (Gent, Gentbrugge, Wondelgem), Geraardsbergen, Grimbergen, Hasselt, Herent, Heusden-Zolder (Zolder), Heuvelland, Houthulst (Merkem), Hove, Ieper, Izegem, Kalmthout, Knokke-Heist (Knokke, Westkapelle), Koekelare, Koksijde, Kopenhagen (DK), Kortrijk (Kortrijk, Heule), Kuurne, Landen, Leuven (Leuven, Heverlee, Kessel-Lo), Lichtervelde, Lommel, Louvain-la-Neuve, Maaseik, Mechelen, Meise, Melle, Merelbeke, Middelkerke (Slijpe), Nieuwvliet (NL), Oostende, Oostkamp (Waardamme), Oudenaarde (Oudenaarde, Ename), Panningen (NL), Parijs (FR), Poperinge, Putte, Ranst, Roeselare (Roeselare, Rumbeke), Rotselaar, Ruiselede, Schelle, Staden, Tienen, Tongeren, Torhout, Turnhout, Veurne (De Moeren), Wageningen (NL), Wetteren, Wevelgem (Wevelgem, Gullegem, Moorsele), Wingene (Zwevezele), Wommelgem, Zedelgem, Zemst (Hofstade), Zonnebeke, Zottegem.

Vijf personen drinken koffie voor een gebouw, 1890-1900, © KIK-IRPA, Brussel, cliché A144498. Link: http://balat.kikirpa.be/object/11001500.

Vooruitblik 2020

Je kon hier en daar al een glimp opvangen van wat 2020 zal brengen. We geven je graag nog wat meer om naar uit te kijken. Je zag intussen vast al onze nieuwe website en huisstijl. Ook de expo in het In Flanders Fields Museum werd officieel geopend in maart. Verder komt er alvast nog: een reizende én digitale koffietentoonstelling, een koffieboek, een collectie-overleg met museale spelers, collectiebezoeken in proefstations en voedingsbedrijven, een podcast over herders in de Zwinstreek, een contactdag over landbouwfilms, een VLM-boek, collectieregistraties en waarderingen, nieuwe themaverhalen en nog meer agrarisch erfgoed in onze beeldbank. We houden je op de hoogte via onze nieuwsbrief, website en social media.

De opstelling van de kavane uit de Collectie Bulskampveld in het provinciaal domein Lippensgoed-Bulskampveld, 1992. Collectie CAG.

CAG
Centrum Agrarische Geschiedenis

Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) vzw
Atrechtcollege
Naamsestraat 63, bus 5308
3000 Leuven (België)

www.cagnet.be
contact@cagnet.be
Tel. +32 (0)16 32 35 25

BOERENBOND
trouw aan land- en tuinbouw

cera

Vlaanderen
verbeelding werkt

KU LEUVEN